

(Ne)aktuelnost Heseovog *Demijana*

Gradacija psihološke intimne istorije kod Heseovog junaka Sinklera pokazuje osnovnu poetičku crtu „novog stava“ ovog pisca. Ali, pored poetičke crte, reči će biti i o jednoj kulturološkoj pojavi, praćenoj ratnim nemirima i aktuelnostima vremena u kom je *Demijan* nastao.

Roman *Demijan* objavljen je 1919. godine, i predstavlja svojevrsnu psihološku analizu evropskog čoveka i prikaz dekadentnosti duhovnog profila evropske kulture (treba istaći Heseov esej „Pogled u kaos“ iz 1921. godine, kojim pokušava da prikaže kulturu Evrope pred propašću). Hese ovim romanom započinje polemiku o intimnom, individualnom, psihološki obojenom i strogo ličnom, koju će realizovati i u potonjim delima.

Heseova osnovna intencija jeste da prikaže duh čoveka koji je prošao ratne nemire, tačnije ostatke te duhovnosti, ali kroz individualnu crtu on pokušava dati sliku celokupnih ljudskih previranja koja su dovela do samog čina katastrofe u kojoj propada sve ono što je stajalo na čvrstim osnovama. Junak romana, Sinkler, predstavlja tu individualnu sliku u kojoj je inkorporirano sve ono što Hese želi da pokaže, ali tu sliku ostavlja otvorenu, kao da ne zna šta donose prekretnice i mešanja svetlosti i tame. Subjektivni doživljaji junaka, od detinjstva pa sve do zrelosti, dati su kroz neprekidna spajanja krajnosti, koja su često bolna i nepravedna, ali ostaju jedini pravi put koji dovodi do sopstvene istine. Krajnosti daju neprekidnu svežinu, njihovim mešanjem osvežava se učmalost i ostvaruje se prečišćavanje onoga starog koje odiše na vonj, i sjaj onoga novog koje se samo naslućivalo. Svi događaji u romanu prikazani su upravo ovako, ili kao propast ili

kao neizreciva sreća; ali mora se napraviti distanca jer ovakav prikaz ne proističe od tipskog junaka koji nosi određenu poruku, već od duboko individualnog junaka, i ovakav polaritet slike potiče od njega, od njegove vizije. Ako bismo tražili poruku koju bi ovakav junak nosio sa sobom (nekada je izuzetno izlišno potezati za ovakvim postupcima) ona bi se konstituisala preko spajanja individualnosti i objektivnosti, upliva individualnog/subjektivnog u objektivne tokove, koji su ovde prikazani kao neminovnost.

Poigravanje sa svojstvima kolektivnog i subjektivnog dato je kroz prizmu naslućivanja koje je prikazano kroz traženje novog, opet zarad pronalaženja sebe. Ovakav princip je u romanu realizovan preko uvođenja religijskih i okultnih opsesija koje za cilj nemaju propagiranje, već predstavljaju svojevrstan put preko kojeg individualnost dolazi do punog sjaja, izražavanja u potpunosti. Opet, osnovno religijsko načelo u romanu predstavlja spajanje dobrog i zlog u vrhovnog boga Abraksasa, koji je u sebe spojio i Boga i Satanu, ali on ne prigovara nijednoj misli svojih vernika, nijednom snu, i time daje slobodu da se vernik realizuje kao slobodan, kao sopstven. Ovaj motiv u romanu daje težinu upravo onome na čemu Hese insistira, a to su psihološke nedoumice i razvoj ličnosti. Sekta koja je opisana u romanu u skladu je sa Heseovom poetikom individualnog, jer ne uslovljava svog poklonika etički niti u bilo kom svojstvu. Vernik mora sam da se ostvari, i da nađe mir za sopstvena ubeđenja.

Do stava da se u ovom romanu karakterizacija likova kao i razvoj fabule realizuju kroz spajanje nespojivog, do suočavanja krajnosti, nije bilo teško doći, ali Hese pokušava da pokaže da ispod ovih činjenica postoji nešto što nije toliko jednostavno. Svako ono spajanje predstavlja svojevrstnu inicijaciju junaka, koji to oseti kao bol, i ta bol ne prestaje

vremenom, već se samo produbljuje kako junak prelazi iz sfere u sferu. Ovakav princip se ne može poistovetiti sa onim da spajanje krajnosti donose istinu, već naprotiv, ovakav princip pokazuje da dolazak do istine ne može da se ostvari ni po kakvom obrascu. Ako radikalizujemo ovaj stav, dolazimo do toga da kod Hesea istina možda i ne postoji, ako ne postoji put do nje, ona ostaje samo apstrakcija. Svet junaka se ne prikazuje kao prostor u kom ima podjednako dobra i zla (podjednako krajnosti), već kao kaos, koji se ocrta u sopstvenoj psihi, i koji se može rezonovati jedino na sopstven, individualni način.

Ovakav stav nije stran čoveku koji je preživeo ratna dešavanja. Može se reći da je postao osnovna misao i poetička crta većini poratnih pisaca, ali Hese u *Demijanu* aktuelni momenat opisuje na način koji ne ostavlja samo trag jednog vremena, niti ga podaruje samo čitaocu koji može iz sopstvene empirije da ga prihvati na pravi način, ne podaruje ga ni kao priručnik za odrastanje (kako ga mnogi predstavljaju), već prikazuje svoju viziju na kulturološkom nivou, na nivou koji ostavlja mnogo dublji trag od hroničarske književnosti. *Demijan* jeste roman svog vremena, ali i roman svih vremena u kojima kriza sopstvenog JA dolazi u prvi plan, pa shodno tome, *Demijan* je nikada aktuelniji.